

פנינו מועדות אל ההוה?

Category: חגים, ראש השנה

כיצד עלינו לבחון אנשים? יש מי שבוחר לנבור בהיסטוריה של מועמדים בבחירות או לתחקר את עברו הרחוק של דורש המשרה ולהסיק מכך מסקנות. אך התורה בוחרת להביט דווקא אל ההוה, ולשפוט את האדם לפי מעשיו כעת.

ישמעאל נשפט לפי העתיד או לפי ההוה?

פעמים רבות אנו נתקלים בסוגיות הקשורות בעבר הרחוק; אנו דנים בעברו של מועמד לבחירות, האם הוא רשם בעבר הישגים בולטים, אם בכלל. אלו אירועים נקשרו בשמו, האם אותות הגבורה שהוא התעטר בהם לפני שלושים שנה היו באמת מגיעים לו, האם הוא שירת בצבא, ועוד. אנו גם נוטים לחטט בעברו של בחור שמוצע לשידוך לבן משפחתנו ולא נמנעים מלפשפש בעברו של מועמד המוצע למשרה זו או אחרת.

נשאלת השאלה האם באמת כל כך נחוץ לדעת את קורותיהם ואת עברם המרוחק מלפני שלושים וחמש שנה, כאשר רבים מאתנו עוד טרם נולדו?

כשאנחנו מבחינים שאנשים מייחסים חשיבות רבה להיסטוריה המרוחקת, זה גורם לנו לחשוב שאולי באמת זה כורח מציאות לשפוט אנשים על פי עברם הקרוב או הרחוק. האם באמת עלינו לשפוט מועמדים לבחירה על פי מעשיהם הנוכחיים בהוה או לפי מעשיהם בעבר? האם העבר בהכרח מלמד על העתיד ולכן על פי העבר נדע מה הוא יעשה בעתיד, או שמא יש לשפוט אותו לפי מעשיו העכשוויים?

כמו בכל דבר, אנו פונים לבדוק מה אומרת התורה על הדילמה הזו. בראש השנה אנו קוראים בתורה את סיפור לידתו של יצחק אבינו, והסיבה לכך היא כדברי הגמרא (ברכות כט, א) שבראש השנה נפקדה שרה. בראש השנה יש צורך חשוב להדגיש לכל יהודי באשר הוא שראש השנה הוא זמן מיוחד שבו התפילות נענות.

אבל לא רק פרשת לידת יצחק נקראת בראש השנה, אלא גם פרשת ישמעאל והגר. אנו קוראים על אברהם שגירש אותם מביתו עם כד מים, וכשהמים נגמרו להם ישמעאל כמעט מת בצמא. מהו אפוא הקשר בין פרשה זו לראש השנה?

הרבי הרי"צ מבאר במאמר, שמובא בתלמוד שישמעאל כמעט מת מצמא, והקב"ה רצה לעשות נס שאמו הגר תמצא באר מים להחיות את נפשו של בנה, כמו שאכן קרה בפועל.

כותב רש"י על הפסוק "באשר הוא שם" (בראשית כא, יז) ומביא מהמדרש: "שהיו מלאכי השרת

מקטרגים ואומרים: רבונו של עולם! מי שעתיד זרעו להמית בניך בצמא אתה מעלה לו באר?! והוא משיבם: עכשיו מה הוא צדיק או רשע? אמרו לו צדיק. אמר להם: לפי מעשיו של עכשיו אני דנו. וזהו 'באשר הוא שם'."

היה כאן ויכוח בין בורא עולם למלאכי מעלה, האם להציל את ישמעאל ולהחיות את נפשו אם לאו; המלאכים טענו שהילד הזה יעשה צרות ליצחק וצאצאיו יעשו צרות לצאצאיו של יצחק, כפי שענינו ראות עד עצם היום הזה שאנו סובלים מזרעו של ישמעאל. הם ראו את העתיד להתרחש ולפיכך טענו מה הצורך לעשות לו נס ולהציל אותו, שכן יהיה לנו ממנו צרות צרורות. ענה להם הקב"ה בשאלה, האם כיום הוא צדיק או רשע? אני שופטו לפי מעשיו היום.

ואכן הגמרא במסכת ראש השנה קבעה כלל: "אמר רבי יצחק אין דנין את האדם אלא לפי מעשיו של אותה שעה, שנאמר 'כי שמע אלקים את קול הנער באשר הוא שם'."

זו אפוא הסיבה שאנו קוראים זאת בראש השנה, שהוא יום הדין, ללמדנו שאדם נשפט לפי מעשיו היום. לא לפי העבר ולא לפי העתיד, אלא לפי ההווה.

כשאנו באים לשפוט את המועמדים שלנו, אם מדובר בבחירות או בשידוך או עמית לעבודה וכדומה, אנו צריכים להכריע לפי מעשיו כיום ולא לפי העבר הרחוק.

מבחן המציאות

כמו כן, לא כל כך משנה מה האדם 'אומר', משנה הרבה יותר מה הוא 'עושה'. ניקח לדוגמא את המצב השגרתי שלפני בחירות: זמן רב לפני הבחירות אנשים כבר יודעים למי הם יצביעו. במידה שנתעניין כמה מהם קראו את המצע של המפלגה שאליה הם יתנו את ידם ומי מהם ראה את ה'בייבל' של המפלגה ומה הם תוכניותיה, הרי שנמצא אחוז קטן ביותר שאכן התעניינו וקראו את המצע.

אדם אומר, ובצדק מבחינתו, לא מעניין אותי מה המפלגה כותבת, מעניין אותי מה היא עושה! פילוסופיות לא מעניינות אותי. לא חשוב לי במה מייסדיה ובכרייה מאמינים, אני אשפוט אותם רק לפי העובדות הנראות בשטח!

כך הוא הדבר גם ביהדות. פעמים רבות כשאנו קוראים בתורה שיש להרוג את עמלק, תמיד נמצאים האנשים שלבם נכמר ברחמים על עמלק והם שואלים, הייתכן להרוג? הלא היהדות היא דת של רחמים! לאנשים כאלו כדאי לומר: תשכחו לרגע מה שכתוב, סגרו את הספר, הסתכלו סביבכם ותראו האם יש עוד אומה אחת בעולם שיש לה יותר רחמים מאשר העם היהודי? האם יש צבא שנזהר להרוג אנשים חפים בפשע יותר מזה"ל?!

כשרוצים לבדוק שיטה ודרך-חיים אם היא נכונה או לא, מעבר לבדיקה בספרים, ראוי לבדוק את המציאות בשטח. במציאות, לאורך כל הדורות, היהדות הוכיחה את עצמה כשיטה מוצלחת,

בפרט במאה העשרים, כאשר היא שרדה את הקומוניזם שקם ונפל, ואת הנאציזם שבאו והלכו ☹ כי כל התופעות האכזריות הללו היו טובות על הנייר בלבד, אולם במציאות הם הפכו את העולם לגיהנום; מה-שאיין-כן היהדות הוכיחה את עצמה במציאות כשיטה של טוב וחסד, ועובדה זו ניתנת להוכחה באחוזים היהודיים הגבוהים שמעורבים בכל ארגון של סעד וחסד בארצות הברית ובעולם כולו.

דוגמא נוספת: פעמים רבות אנו שומעים טענות על קיפוח של נשים ביהדות, כאילו שנשים, כביכול, אינן חשובות כמו הגברים. האם שמעתם על המושג "א אידישע מאמע"? האם יש עוד אומה אחת בעולם שהעלתה את האישה לרמת חשיבות כזאת כמו בעם היהודי? היכן עוד מקבלת האישה כבוד שכזה? התלמוד מלא בסיפורים ובמעשיות על גדולי התנאים שכיבדו את נשותיהם ואת אמותיהם.

אין צורך ללכת רחוק; כל אחד מאתנו יודע שהכול תלוי באשה. הרבה החלטות והכרעות חשובות נתונים בידיה של האישה, כולל גם באיזה בית כנסת נתפלל בשבת או בחג ☹

תופעה זו נובעת מהעובדה שבבית היהודי אישה תופסת מקום חשוב ביותר. זה לא התחיל משנות השבעים ☹ הבעל מתנהג כך כי הוא ראה זאת בבית אביו, ואביו ראה זאת אצל האבא שלו, וכן הלאה עד אברהם אבינו שאמר לו הקב"ה (כפי שאנו קוראים בקריאה של ראש השנה) "כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה".

כשאנו יושבים היום בבית הכנסת, ביום הדין, אנו צריכים לזכור, שהקדוש ברוך הוא ישפוט אותנו לפי מעשינו בהווה. לפי מעשים ולא לפי דיבורים. לפי המעשים בהווה, ולא לפי תכנונים לעתיד ☹ אנו צריכים לעשות מעשים טובים היום, מחר, ומחרתיים. זה מה שחשוב לקדוש ברוך הוא, זה מה שחשוב לאנשים סביבנו, וזה מה שיביא לנו שנה טובה ומתוקה.